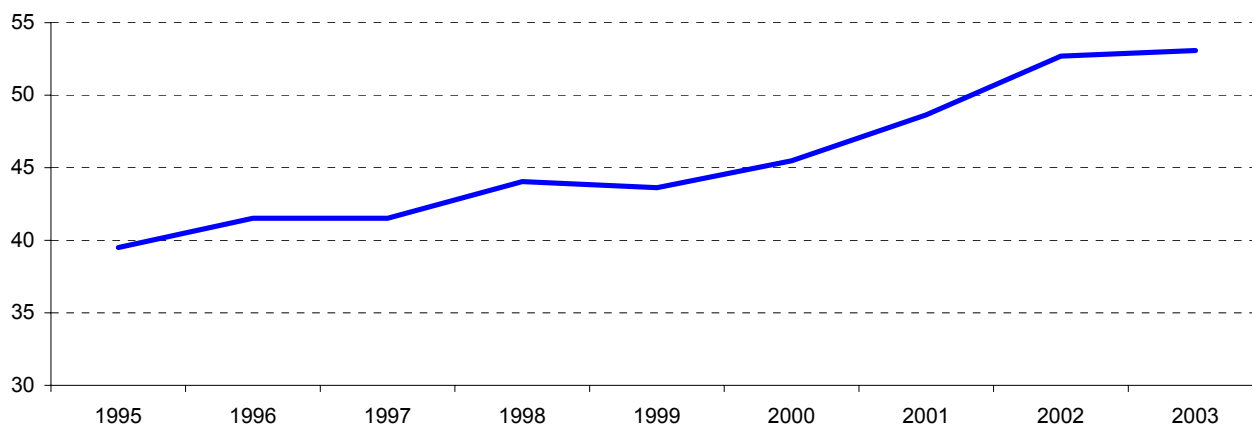

1. Dynamika relativní cenové úrovně ČR – nominální konvergence

Podle údajů Eurostatu (únor 2005) dosahoval koeficient komparativní cenové úrovně ČR v roce 1995 přibližně 39,5 % průměrné cenové úrovně v zemích EU; v roce 2003 činí tato hodnota již cca. 53,1 %. Celkově se tak ve sledovaném období zvýšil koeficient relativní cenová úroveň ČR o 16,6 procentních bodů. Vývoj domácích komparativních cen ilustrativně zachycuje graf č. 1.

Graf č. 1 Vývoj koeficientu komparativní cenové úrovně ČR (EU - 15 = 100)

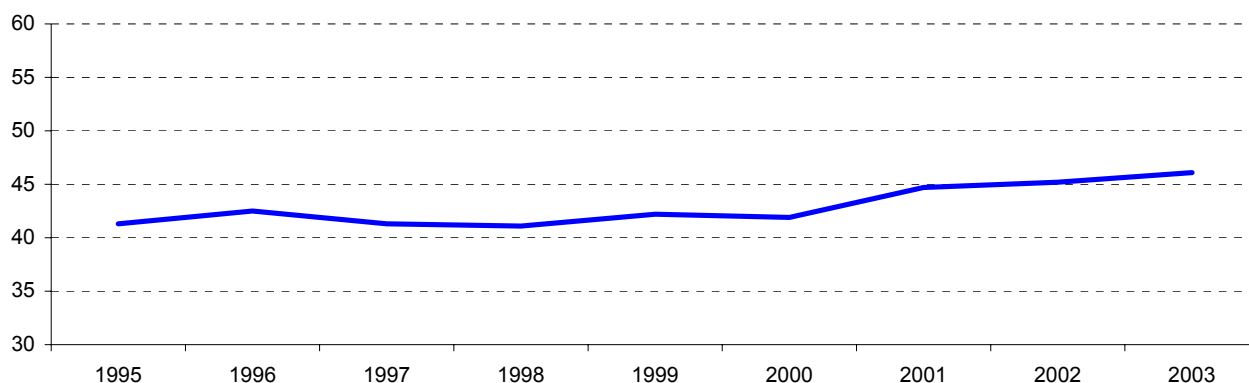
Zdroj: Eurostat (únor 2005)

V rozsahu růstu koeficientu komparativní cenové úrovně, jenž je patrný z grafu č. 1, lze hovořit o průměrné reálné apreciaci české měny vůči příslušným zahraničním měnám. Reálná apreciacie domácí měny je přitom obvykle v obecné ekonomické teorii spojována s poklesem cenové konkurenceschopnosti domácích vývozců na zahraničních trzích. Tato teoretická implikace vychází z následující jednoduché úvahy. Reálná apreciacie koruny vytváří tlak na domácí exportéry, jelikož jejich relativní náklady (ceny vstupů vyjádřené ve společné měně) ve vztahu k zahraniční konkurenci za jinak stejných podmínek rostou. Pokud chtějí domácí výrobci udržet stávající výši zisků z exportních operací, musejí se pokusit zvýšit ceny na zahraničních trzích. Tím dochází k poklesu cenové konkurenceschopnosti domácích výrobců na světových trzích, což může ve svých důsledcích vést až k vytlačení domácích firem ze zahraničních trhů.

Ztráta cenové konkurenceschopnosti jakožto důsledek reálné apreciacie vytváří tedy tlak na zvyšování „ostatních“ parametrů konkurenceschopnosti domácích exportérů. Obecně lze přitom definovat dva základní nástroje, jimiž mohou domácí vývozců čelit zvyšující se úrovni domácích komparativních cen.

První obecné řešení spočívá v racionalizaci a optimalizaci výrobních procesů tak, aby se snížily jednotkové pracovní náklady výroby. Avšak růst produktivity práce může kompenzovat rostoucí úroveň relativních nákladů v důsledku reálné apreciacie domácí měny pouze tehdy, pokud převyšuje tempo růstu produktivity práce u zahraniční konkurence. V zásadě je tedy nutné posuzovat relativní vývoj produktivity práce ve vztahu k příslušné skupině zemí. V souladu se zaměřením této studie bude relativní produktivita práce ČR vyjádřena ve vztahu k průměrné produktivitě práce v zemích EU-15. Takto definovaná relativní produktivita práce ČR vzrostla z 41,3 % v roce 1995 na 46,1 % v roce 2003. Celkově tedy došlo k nárůstu relativní produktivity práce přibližně o 4,8 procentních bodů. Vývoj relativní produktivity práce ČR ve vztahu k zemím EU ilustruje graf č. 2.

Graf č. 2 Vývoj relativní produktivity práce ČR (EU - 15 = 100)

Zdroj: Eurostat (únor 2005)

Jelikož relativní úroveň produktivity práce vzrostla méně než domácí komparativní cenová úroveň, lze konstatovat, že racionalizace výroby sice pozitivně ovlivnila výši relativních nákladů domácích firem, avšak nedokázala zcela kompenzovat růst domácích relativních cen.

Druhým možným nástrojem, kterým lze čelit růstu domácí komparativní cenové úrovně, je zvýšení cen na zahraničních trzích. Mají-li si ovšem domácí vývozci udržet určitou relativní úroveň zisků ve vztahu k zahraniční konkurenci, musejí zvyšovat své ceny rychleji než zahraniční konkurence, aby kompenzovali rostoucí úroveň relativních nákladů. Zároveň musí být vyšší úroveň komparativních dovozních cen³ na zahraničních trzích opodstatnělá reálnými faktory, jinak by trh zvýšení cen neakceptoval.

Mezi tyto reálné faktory patří zejména kvalita nabízené produkce. Výrobky s vyšší mírou technické dokonalosti lze logicky prodávat za vyšší ceny. Avšak kvalita výrobků není jediným parametrem, jenž ovlivňuje výši dosažitelné ceny, třebaže jde o faktor jistě významný. Důležitou roli hrají totiž také další faktory, které lze obecně shrnout do dvou základních skupin – systémově-institucionální podmínky obchodu a doprovodné služby poskytované při obchodu se zbožím. Nešvera (březen 2005) přesvědčivě dokazuje, že v ekonomické realitě je obchodováno za různé ceny rovněž zboží, jež z hlediska fyzické podstaty nevykazují žádné kvalitativní rozdíly.

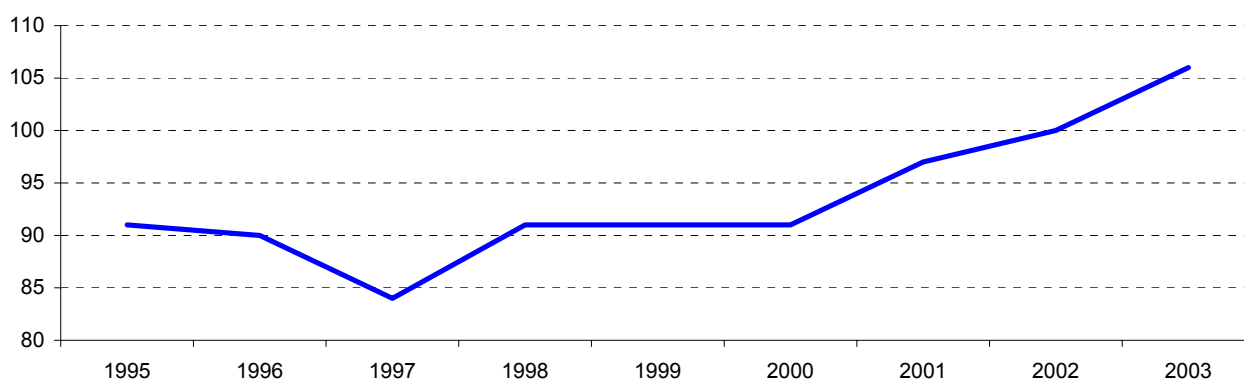
Ceny docilované na zahraničních trzích domácími výrobci jsou tedy závislé jak na kvalitě výrobků, tak i na úrovni doprovodných služeb a na úrovni institucionálně-systémových podmínek obchodu. Čím je vyšší kvalita výrobků, čím je vyšší kvalita poskytovaných doprovodných služeb a čím jsou lepší institucionálně-systémové podmínky obchodu, tím vyšších relativních cen na zahraničních trzích pak mohou domácí výrobci dosáhnout.

Domácí výrobci tedy mohou kompenzovat růst domácí relativní cenové úrovně zvýšením komparativních dovozních cen na trzích EU (dovozních z hlediska EU) pouze za předpokladu implementace potřebných změn nejen do systému výroby, nýbrž i do systému řídicích a obchodních vztahů. Nešvera (březen 2005) přitom dochází k závěru, že k růstu komparativních dovozních cen ČR na trzích EU skutečně dochází. Podle uvedené studie vzrostla úroveň komparativních dovozních cen ČR na trzích EU z 91 % v roce 1995 na 106 % v roce 2003.⁴ Celkově tak vzrostla úroveň komparativních dovozních cen ČR ve sledovaném období přibližně o 15 procentních bodů. Vývoj komparativních dovozních cen ČR na trzích EU dokumentuje graf č. 3.

³ Komparativními dovozními cenami zde rozumíme poměr dovozních cen ČR (dovozních z hlediska EU) k průměrné dovozní ceně EU.

⁴ Komparativní dovozní ceny jsou vypočítány poměrem k průměrné dovozní ceně EU (průměrná dovozní cena ve vzájemné obchodě zemí EU-15). Při výpočtu se používá vážený průměr na bázi struktury dovozu z příslušné země.

Graf č. 3 Vývoj komparativních dovozních cen ČR na trzích EU – 15

Zdroj: Nešvera (březen 2005)

Závěrem této části lze konstatovat, že domácí výrobci se vypořádali s růstem domácí komparativní cenové úrovně částečně zvýšením úrovně relativní produktivity práce, částečně růstem komparativních dovozních cen na trzích EU. Dlouhodobá reálná apreciacie domácí měny tak nevedla k vytlačení domácích výrobců ze zahraničních trhů, což ostatně indikuje také vývoj exportu zboží z ČR, který vzrostl ze 16,6 miliard eur v roce 1995 na 43,1 miliard eur v roce 2003, tj. přibližně o 160 %.